

Kozlova I.M.

Teacher

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraine

INVESTMENT BEHAVIOR OF HOUSEHOLDS

Козлова І.М.

викладач

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
Україна*

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОВЕДІНКА ДОМОГОСПОДАРСТВ

The article says about the nature and importance of the household in the modern economy. Defined basic functions of households. Given the analysis of the basic elements of households' economic behavior. Given the definition of "investment behavior of households".

Keywords: household, functions of households, investment behavior of households.

У статті розглянуто сутність та значення домогосподарства в сучасній економіці. Визначено основні функції домогосподарств. Проведено аналіз основних елементів економічної поведінки домогосподарств. Наведено визначення поняття «інвестиційна поведінка домогосподарств».

Ключові слова: домогосподарство, функції домогосподарств, інвестиційна поведінка домогосподарств.

Поряд із превалюючими сьогодні ідеями неокласичної теорії в економіці мають вагомий вплив підходи, що базуються на аналізі поведінки людей (індивідуальної та колективної) під час діяльності існуючих інститутів. Отже стає зрозумілим, що сучасна економічна парадигма містить аспекти інституціональної та поведінкової економіки. Серед основних економічних інститутів виокремлюють: державу, підприємства та домогосподарства. Сьогодні, роль домогосподарств національній та світовій економіці зростає, оскільки вони безпосередньо залучені до діяльності багатьох секторів

економіки та мають суттєвий вплив на них. Таким чином, особливості економічної поведінки домогосподарств потребують детального дослідження.

Питанням визначення сутності, функцій та особливостей поведінки домогосподарств присвячено роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних авторів: Л. Батюк, Ю. Воробйова, В. Ворошило, В. Гнеушевої, Т. Кізіми, О. Ковалюк, Н. Іванової, Н. Можайкіної, М. Попова, Н. Шibaєвої. та ін. Однак, ще не досить дослідженими є питання інвестиційної функції домогосподарств. Деякі аспекти розглядали такі автори: О. Ватаманюк, С. Джерасад, М. Іващенко, О. Кузик, А. Рамський та ін. Однак, і досі, в літературі немає чіткого розуміння змісту та сутності інвестиційної поведінки домогосподарств.

Метою статті є визначення сутності поняття «інвестиційна поведінка домогосподарств».

Як окремий суб'єкт господарювання домогосподарство має певні особливості економічної поведінки. Для їх виявлення, перш за все, необхідно проаналізувати та визначити сутність поняття «домогосподарство».

Безпосередньо термін «домашнє господарство» був введений Законом України «Про Всеукраїнський перепис населення» [1], який було проведено в 2001 році: «Домашнє господарство – це сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують та витрачають кошти. Ці особи можуть знаходитися в споріднених зв'язках або в зв'язках свояків, не знаходитися ні в яких з цих зв'язків, або бути в тих і в інших. Домогосподарство може складатися з однієї особи».

Кізіма Т. О. у [2] визначає домашнє господарство як невелику групу осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні, ділять сумісний побут, постачають на відповідні ринки різноманітні ресурси і спільно ухвалюють економічні рішення щодо формування своїх доходів і здійснення основних витрат з метою задоволення власних матеріальних і духовних потреб.

У цьому визначенні акцентується увага на ролі домогосподарства як на суб'єктів господарюванні.

Існує й інша думка, що домогосподарство необхідно розглядати з позиції не тільки функціонування, але й власного відтворення. Так, Базилевич В. Д. у [3, с. 19] визначає домогосподарство як «об'єднання свідомо організованих індивідів (осіб) на основі загального формування і використання ресурсного потенціалу і бюджету на принципах взаємодопомоги, яке має певну внутрішню функціональну структуру і економічну поведінку, є учасником суспільного відтворення і реалізації економічних відносин приватної власності на чинниках виробництва з метою задоволення особистих потреб та інтересів домашнього господарства, індивідів і суспільства. Домогосподарство може бути представлене однією особою і декількома особами».

Виходячи з наведених визначень, можна зазначити, що існує декілька підходів до визначення сутності домогосподарства, а саме: як суб'єкта господарювання та як відтворювальної системи. Обидва підходи враховані Івановою Н. О. у [4]. Домогосподарство, з одного боку, це самостійний учасник економіки, який має на меті задоволення потреб його членів шляхом реалізації своїх основних функцій на рику, а з іншого, – відображає безперервний процес відтворення економічних ресурсів у суспільстві, перш за все, відтворення людського капіталу. Також обидва підходи враховані у визначенні домогосподарства Шибаєвою Н. В. та Батюк Л. А. [5]: «це господарюючий суб'єкт, ціль діяльності якого – забезпечення своїм членам певного рівня добробуту через формування та використання загального бюджету для виконання своєї основної функції: виробництва, реалізації й збереження людського капіталу».

Проведений аналіз дозволив виявити, що домогосподарством є окремий самостійний учасник ринкових відносин – суб'єкт господарювання, яким може бути індивід або група людей, які частіше за все мають шлюбно-споріднені зв'язки, мешкають на одній території та ведуть сумісний побут, мають

сумісний бюджет, часто сумісну власність, ведуть сумісне господарство та мають можливість самостійності в ухваленні рішень.

Для визначення особливостей поведінки домогосподарств у сучасних умовах розвитку економіки, необхідно розглянути функції, які виконують домогосподарства. Узагальнення думок щодо переліку функцій домогосподарств в економіці країни наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Функції домогосподарств (складено автором)

Функції	Автори					
	Кізима Т. О. [6]	Можайкіна Н. В. [7]	Федоренко В. Г., Діденко О. М., Ружемський М. М., Іткін О. Ф. [8]	Кузик О. В. [9]	Крупка М. І., Островерх П. І., Реверчук С. К. [10]	Гнеушева В. О. [11]
постачальницька	+	+	+	+	+	+
споживча	+	+	+	+	+	+
виробнича	+	+	-	+	-	+
ощадна	+	+	+	+	+	+
відтворювальна	+	-	-	-	-	-
організаційна	-	-	-	-	-	-
забезпечуюча	-	-	-	-	-	-
інвестиційна	-	-	-	+	+	-

Таким чином, серед найважливіших функцій домогосподарств, як основного елементу економіки країни, можна виділити: постачальницьку (постачальник виробничих ресурсів), споживчу (товарів і послуг), виробничу (товарів і послуг), ощадну (заощадження доходів), відтворювальну (людського капіталу), організаційну (об'єкт управління), забезпечуючу (само зайнятості членів домогосподарства та зайнятості населення), інвестиційну (використання заощаджень).

Виходячи з наведених функцій, домогосподарство має певну поведінку в тій чи іншій сфері діяльності.

Стосовно економічної поведінки домогосподарств, то її можна визначити як сукупність механізмів взаємодії домогосподарств із рештою суб'єктів ринкової економіки щодо виробництва національного доходу для впливу на споживання, заощадження й інвестиції, та чинників, що впливають на їхню діяльність [9, 12].

Зазначимо, що як і до визначення сутності та ознак домогосподарств до аналізу основних елементів їх економічної поведінки сьогодні існує два основних підходи: неокласичний та інституціональний (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльний аналіз основних елементів економічної поведінки домогосподарств (розроблено автором)

Елементи поведінки	Неокласичний підхід	Інституціональний підхід
Мета	задається ззовні	визначається самим домогосподарством зсередини
Структура домогосподарств	не враховується	враховуються особливості відносин у структурі домогосподарств
Раціональність	інструментальна	обмежена, ціннісна
	спрямована на засоби реалізації мети	спрямована на мету
Прагнення	до максимізації корисності в умовах обмеженого розміру доходу	до максимізації цільової функції
Вплив зовнішнього середовища	умови визначеності	умови невизначеності

Таким чином, під час аналізу економічної поведінки домогосподарств необхідно враховувати генезис сучасної інституціональної парадигми та елементів поведінкової економіки.

У сучасній науковій літературі доволі детально розглянуто питання щодо різних форм фінансової активності, але й досі немає широких досліджень щодо інвестиційної поведінки домогосподарств. Це пов'язано з тим, що багато авторів [13, 14] схиляються до думки, що однією з головної відмінністю підприємств від домогосподарств є саме те, що поряд із виробничою

діяльністю, вони здійснюють й інвестування, в той час як домогосподарства в основному здійснюють діяльність щодо споживання та заощадження. Однак, в останній час, інвестиційна діяльність домогосподарств стає дуже важливою для досягнення добробуту в країні.

Це також підтверджується виокремленням інвестиційної функції домогосподарств, аналіз яких був проведений вище. Автор погоджується із дослідниками [15, 16], які зауважують, що в умовах трансформаційної економіки приватні заощадження домогосподарств можуть виступати як інвестиційні ресурси. Важливість інвестиційної функції під час розгляду економічної поведінки домогосподарств підтверджується також у роботах багатьох дослідників. Отже, виникає необхідність розгляду сутності та змісту інвестиційної поведінки домогосподарств у сучасних умовах.

Під інвестиційною поведінкою у [12] розуміється трансформація заощаджень домогосподарств в інвестиції – механізм перетворення тимчасово вільних коштів (грошових ресурсів) домогосподарств у фінансові та нефінансові (матеріальні і нематеріальні) активи з метою отримання майбутнього доходу на ці вкладення.

У [17] інвестиційна поведінка домогосподарств визначається як дії індивідів, що оперують інвестиційними інструментами з метою отримання вигоди (в доходній чи недоходній формах).

Рамський А. Ю. [18] акцентує увагу на тому, що під час рішення щодо інвестування домогосподарства керуються різними мотивами залежно від вікової структури домогосподарства, місця проживання, матеріального становища, освітнього і культурного рівня, традицій соціуму, наявності професійної освіти або навичок в інвестуванні, наявності сімейного бізнесу, що потребує інвестування, рівня громадської свідомості тощо.

Серед напрямків інвестиційної поведінки домогосподарств можна виділити купівлю простих акцій підприємств та облігацій; депозити банків; вклади у пенсійні, страхові та інвестиційні фонди; фінансування інноваційно-інвестиційних проектів; купівля нерухомості, земельних ділянок, предметів

старовини тощо. Ці напрямки можна віднести до інвестицій у фінансові та нефінансові матеріальні активи. Однак, на думку автора, інвестувати необхідно й у нематеріальні активи, такі як освітні, оздоровчі, виховні програми для дітей, програми підвищення кваліфікацій для дорослих тощо. Така думка базується на значному внеску у розвиток економічної теорії домогосподарства, який зробив відомий американський вчений, лауреат Нобелівської премії 1992 р. Г. Беккер, який розглядає рішення щодо народження дітей як інвестиційне, у якому діти виступають як «блага тривалого користування» [19].

Виходячи з проведеного дослідження, на думку автора, інвестиційна поведінка домогосподарств – це сукупність дій щодо трансформації тимчасово вільних грошових ресурсів (заощаджень) домогосподарств у фінансові (депозити банків; купівля акцій та облігацій; вклади у пенсійні, страхові, інвестиційні фонди; фінансування інноваційно-інвестиційних проектів тощо) та нефінансові матеріальні (купівля нерухомості, земельних ділянок, предметів старовини тощо) й нематеріальні (культурний рівень; освіта, здоров'я, виховання дітей тощо) активи з метою отримання різних форм доходів залежно від факторів (вікової структури, місця знаходження, матеріального становища, традицій у соціумі, освітнього та культурного рівня).

Таким чином, інвестиційна поведінка є складною економічною категорією, яка потребує широкого дослідження, особливо в умовах нестабільного економічного середовища.

Література:

1. Закон України «Про всеукраїнський перепис населення» від 19.10.2000 р. № 2058-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2000. – № 51-52. – Ст. 446.
2. Кізима Т. О. Домогосподарство як інституційна економічна одиниця та суб'єкт фінансових відносин [Електронний ресурс] / Т. О. Кізима. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nznuoa/ekonomika/2008_10_2.pdf.
3. Мікроекономіка / за ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2007. – 677 с.

4. Иванова Н. А. Теоретические подходы к исследованию домохозяйства как экономического субъекта / Н. А. Иванова // Вестник ОГУ. – 2011. – № 13 (132). – С. 197-201.

5. Шибасва Н. В. Структура економічної поведінки домогосподарств / Н. В. Шибасва, Л. А. Батюк // Вісник ХНТУСХ ім. Петра Василенка. – 2012. – № 127. – С. 287-293.

6. Кізима Т. Домогосподарство як елемент економічної системи: сутність, еволюція та функції в умовах ринку / Т. Кізима // Вісник ТНЕУ. – 2008. – № 3. – С. 22-36.

7. Можайкина Н. В. Социально-экономическая сущность категории домохозяйства / Н. В. Можайкина // Вісник Міжнародного слав'янського університету. – 2008. – № 1. – С. 88-92.

8. Федоренко В. Г. Політична економія / В. Г. Федоренко, О. М. Діденко, М. М. Ружемський, О. Ф. Іткін; за наук. ред. д.е.н., проф. В. Г. Федоренка. – К.: Алерта, 2008. – 478 с.

9. Кузик О. В. Макроекономічний аналіз поведінки домогосподарств в економіці України: автореферат на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук спец. 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки / О. В. Кузик; Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2011. – 24 с.

10. Основи економічної теорії: Підручник / М. І. Крупка, П. І. Островерх, С. К. Реверчук. – К.: Атіка, 2001. – 344 с.

11. Гнеушева В. О. Домогосподарство як суб'єкт фінансових відносин / В. О. Гнеушева // Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. – Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту заліз. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2010. – Вип. 34. – С. 266-269.

12. Дорош В. Ю. Фінансова поведінка домогосподарств в ринкових умовах господарювання / В. Ю. Дорош, К. С. Чепель // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Збірник наукових праць. – Луцьк: Луцький національний технічний університет, 2012. – Випуск 9 (33). – Ч. 1. – С. 361-371.

13. Булатов А. С. Экономика [Електронний ресурс] / А. С. Булатов. – Режим доступу: [http:// wwwbooks.ru/authors/bulatov](http://wwwbooks.ru/authors/bulatov).
14. Воробйов Ю. М. Фінанси домашніх господарств у фінансовій системі держави : монографія / Ю. М. Воробйов, В. В. Ворошило. – Сімферополь: ВД «АРІАЛ», 2013. – 232 с.
15. Ватаманюк О. З. Визначники особистих заощаджень в економіці України / О. З. Ватаманюк // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 75-83.
16. Іващенко М. В. Інвестиційна поведінка українських домогосподарств: інституціональний аспект [Електронний ресурс] / М. В. Іващенко // Вестник НТУ «ХПІ». – 2010. – Режим доступу: [http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Технічний прогрес та ефективність виробництва/2010/64/5_01.pdf](http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Технічний_прогрес_та_ефективність_виробництва/2010/64/5_01.pdf).
17. Джерасад С. С. Інвестиційна поведінка суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці / С. С. Джерасад // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2005. – 13 с.
18. Рамський А. Ю. Економічна сутність мотиваційної передумови інвестування домогосподарствами [Електронний ресурс] / А. Ю. Рамський // Ефективна економіка. – 2015. – № 1. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3736>.
19. Беккер Г. Человеческое поведение: экономический подход: избр. тр. по экон. теории / Г. Беккер; науч. ред. пер. Р. И. Капелюшников; пер. с англ. Е. В. Батракова. – М.: ГУВШЭ, 2003. – 671 с.